

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ИЗ ЖИВОТА ЈЕДНОГА ГЛУМЦА.

(Наставак.)

Али ту се нађе управитељ у невољи, јер не имађаше толико чланова, колико беше особља у „Телу.“

Ма колико премишљао, једна му улога остаде у рукама, а Лудвик тужно гледаше, како се најбоље улоге раздају. Ланге се нечему досети: та друго му ништа и не остаје, а он није више у Наумбургу.

„Ево Херцберже“, рече — „покушај још једном твоју срећу. Гледај како ћеш са „пољским стражарем“ готов бити, или он с тобом,“ — и улога лежаше у Херцберговим рукама. Иако та улога беше мала, то се ипак Ланге бојао, да Лудвик опет не прође као у Наумбургу.

На улози није било много да се учи, али су се глумци још унапред смејали, и то тим више, што се цела варош подигла да види „Тела“, па су се улазнице јако продавале.

На несрећу Лудвикову не беше та варошица далеко од Наумбурга, па се тако и ту прочуло за пређашњу игру Лудвикову на позорници. Он је имао између других послова још и то, да позоришну библиотеку и гардеробу држи у реду, и то је баш чинио, кад су неколико грађана улазнице за „Тела“ узимали у другој соби, у којој беше на зиду позоришна цедуља.

Прочитавши један од грађана Херцбергово име рече: „Но, г. управитељу, та могло је ваљда и без Херцберга проћи. Херцберг! Зар мора тај звекан опет на позорницу?!“

Оставши управитељ сам, уздисао је, и већ се у пола одважи, да Херцбергу и ту улогу одузме.

Растављен само зидом од дасака, Лудвик је све чуо.

Перо не може описати бол на његовом лицу. Он је дуго и дуго непомично стајао, и тек до-

цне оде у свој сиромашни стан, где се бацио на постељу, па је плакао горко.

У том су се већ и пробе за „Тела“ приближавале. Ланге не хтеде Лудвига ожалостити, па му остави улогу.

Главна проба би заказана. Звонце зазвони и проба се одпоче. Дође у другој радњи прва појава, где Руденц треба да изађе. Велика забуна, Руденц није дошао на пробу. Залуд су га тражили, он лежаше код куће, у љутој грозници. Шта да се ради. Ниједна особа не беше излишна, улазнице беху све продате, штета би била велика, али Ланге још не знаде себи помоћи.

На посљедној кулиси стоји наслоњен млад човек. Образи му пламте. Види се, да се нешто бори, али нико на њега не пази. На једанпут стаде пред управитеља, и рече одважно:

„Г. управитељу, ја ћу да играм Руденца!“

Одговор беше: општи смех, и сам управитељ смешећи се слегне раменима, јер тај нови Руденц беше Лудвик Херцберг. — Али он поче и даље за ту улогу молити, па ако му не испадне добро, он ће док живи бесплатно служити, и све послове вршити, само да сад још једанпут покуша Ланге с њиме. Ланге није пазио много на поругу око њега, но пажљиво слушаше Лудвиков говор и шапташе: „Тај не изгледа баш да је такав звекан као што га назваше.“

Ланге му да улогу Руденца, а Лудвик отрча као бесомучан кући. Сан му не дође на очи, док није улогу на изуст научио.

Учећи улогу, говорио је тако јасно и са ватром, да је по гдекоји комшија промолио главу кроз прозор, да види шта је то на улици.

Пред зору леже сасма задовољан у постељу и заспи. Добри Греге мораде га будити, кад је време дошло за пробу. (Свршиће се.)

ЈЕВАНЂЕЉЕ ТОЛЕРАНЦИЈЕ.

СТОГОДИШЊА УСПОМЕНА.

Новембра 1778., кад је Лесинг још радио на својој глуми: „Натан мудри“, пише он своме брату Карлу, па у том писму и себе и њега пита, да ли ће му глума икада прећи даске, што свет значе, па додаје к томе: „Макар било и за сто година тек.“

Тек ономадне је прошло сто година, како је Лесинг то изрекао; али већ на четири године после тога, како је комад наштампан света угледао, на две године после смрти великога књижевног реформатора, први пут је био приказан „Натан.“ У предговору, што га је Лесинг хтео на чело да стави „Натану, али је остао нештампан, вели Лесинг: „Још не знам ни једнога места у свој Немачкој, где би се овај комад сада могао приказати, али нека је сретно и благословено оно место, у коме се прикаже први пут.“

Та варош, којој је Лесинг, имајући на уму тенденцију тога спева, у напред „срећу и благослов“ желио, беше Берлин. Заиста не могаше и не смеде то бити друга варош, до ли престоница оне државе, чији је велики краљ изјавио био, да у њој „свако по свом ћефу може бити блажен.“ Та реч Фридрика великог тако би исто згодна била за мото спеву, као што је згодно оно: „Introite, nam et hic Dei sunt!“

Морални и социјални значај Лесинговог спева далеко надмашује његову важност по историју и развитак драматске појезије и немачког позоришта. У томе су погледу „Мина Барихелмова“ и

„Емилија Галотијева“ дела, која су имала више последица. За Лесинговог „Натана“ је за то од већег значаја литерарни јубилеј, него театрални. Велика беше вештина, којом је Лесинг више поучни карактер свог спева знао обући у драматску форму, па ипак је на немачкој позорници „Натан“ достигао своју чврсту позицију, ли својом тенденцијом, својом моралном вредношћу. Лесинг се ни сам није варао о драматској вредности свога спева. Више пута назива он у својим писмима тај свој спев „плодом пре полемике него генија,“ па већ априла 1779 пише: „Може бити, да би мој „Натан“ од мање утиска био, кад би се на позорницу изнео, но то не ће нигда бити. Доста ако га свет само са интересом узчита, па ако од хиљаду читалаца бар један из њега научи сумњати у евиденцију и општост своје религије.“ Ваља добро позити: у евиденцију и општост! То значи: у оно, што је једино кадро, човека начинити блаженим. А он овде не вели: хришћанске религије, него у опште „религије.“ Само с погледом на ту велику тенденцију могао је Лесинг, који је онако скромно о свом песничком генију мислио, са поносом оне горе наведене речи написати: „Нека је сретно и благословено оно место, и т. д.“ У том је смислу то дело најдрагоценија оставина, коју је песник немачког народа оставио не само народу, него човечанству; јер то је јеванђеље толеранције, то је свето писмо човекољубља.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ А.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ловудска сиротица“. Позоришна игра у 2 раздела а 4 чина, написала Шарлота Бирх-Ифајферова, превео А. Мандровић).

(Свршетак.)

Кад бисмо сад хтели да продужимо, да обележимо. — ма и најслабијим потезима и тек овлаш — каква је Цена Марције Јеленске као зрела и савесна васпиталица, као одана штовалица свога господара, заговетног Рочестра, а најпосле као помирљиви, благи дух, који прашта старој својој гонилици: изгледали бисмо и сувише егојистични, јер би тиме своју пријатну успомену на тенани развијали и у истој уживали, — а намера нам не беше овде то. Ми хтедосмо, давши својој пријатној успомени слаба израза, оправ-

дати своју радозналост у томе погледу, како ће гђа С. Максимиовићка Цену схватити и према томе је приказати.

Па сад да видимо, да ли смо са те своје радозналости били кажњени, као оно сирам оног горереченог у погледу приказа „Ловудске сиротце“ у целини. Ту већ не можемо тако лако капитулисати. Да смо се нешто задоцнили, па да смо видели само гувернанту Цену гђе Максимиовићке, ми бисмо можда и безусловно оружје положили били; али, на срећу нашу, не утече нам сироте Цена гђе Максимиовићке. Већ је и без кривице гђе Максимиовићке рђав омен претходно њеном сирочету. Први су моменти сасвим остали неопажени — та улазило се, шкрипало се ципелама, устајало се, правило се места, говориле се обилгатне фразе при састанку: та како би се иначе и мо-

гло познати, да је завеса дигнута и да је представа отпочела; — то је и очи и уши и хотимице и нехотице одвратило са позорнице. Већ је сироче своје ујаку честитало рођен дан и изјавило се, већ је и Бесија ушла, тада је тек човек могао и око и уво обратити на позорницу са бар нешто сигурности. Па још и режија носи на души терет, што су ти иначе благодарни моменти код гђе Максимовићке пропали. Салик ујака Рида напне тако је високо, да је само он био кадар чути и разумети благе и искрене речи сирочета. Публици је сироче у том призору у пола — не у три четврти — окренуло леђа. Како је публици, што не се каже, „помад“, да ли је ујак Рид имао овакве или онакве очи, оваку или онакву браду, итд., како даље сироче никакве тајне с њиме нема, него и публика његове јаде не само да сме, него и треба да чује: то би ваљало, да је салик окренуо био леђа публици — ми му то толико не бисмо у индискрецију уписивали — а сироче би онда уједно и салику и публици своје јаде исприводило. Што први призор не испаде, како треба, не беше до гђе Максимовићке; али до ње беше, што други призори не беху мало бољи. То њено сироче нешто нам је сувише грозничаво, узбуђено било. У њега не беше ни зрачка оне самосвести, оног уверења, да не заслужује толиког гонења. Та самосвест, то уверење у неким моментима треба да му даје мирноће. Стрешњу, зебњу, сувише је живим бојама цртала гђа Максимовићка, а у моментима праведне срџбе не знађаше мере. Јесте, Вирх-Шфајферкина маза је ђудљиво створење, то стоји: али пакосно, зло, то није; а гђа Максимовићка је силом и то хтела да види на сирочету. Пола подруглива, пола злобна црта око уста, којом је гђа Максимовићка као неко гнушање од својих противника изражавала, не беше zgodно употребљена. Ми бисмо радије видели, да је у тим моментима лице остало непомишно, да је мирном спољашношћу сироче доказало да стоји над својим противницима. За дугачки монолог у првом чину недостајало је гђи Максимовићки за почетак мирноће, којом ће одбити клевете, а за свршетак јачине и снаге, којом ће клеветници открити њена недела и до поге је погући. Оно мало јачине, што ту беше, тек је управо доста било; да се Вирх-Шфајферкиним речима даде прави смисао. На против је гувернанта Цена гђе Максимовићке сваке хвале достојна; њу је гђа Максимовићка добро проучила и заиста лепо извела, а то баш није тако лак посао. До душе, ту већ глумица има чистији терен, него код сирочета Цене. Гувернанта је разборита, озбиљна, свака јој се мисао, сваки рад даје лако схватити. Има и она, до душе, „ђуди“, али не тек у толикој мери, колико младо, гоњено, реџимо мало и подивљало — али опет и опет не пакосно и зло — сироче. Труд, што га је гђа Максимовићка око гувернанте Цене положила, није остао без успеха: публика га је наградила бурним повлађивањем и изазивом, који у овај мах двоструку вредност има: прво, што није проузрочен никаквим спољним ефектом, као што је било тапшање иза дугачког монолога у првом чину; а друго, има тај изазив двоструку вредност и за то, што је дошао баш од наше публике, која је у последње време при свом лепом уживању, што су га глумци и глумице кадри били дати, остајала конзеквентно ладна, ледена. Више се пута запитасмо: „Что сије од нас бист тајинство, како предахом сја тљенију?“ па још ни сад не можемо на то

питање себи одговора да дамо. У место сваке даље хвале нећа је констатовано, да је гђа Максимовићка са гувернантом Ценом публику из „тљенија“ пробудила.

Г. Ружић је подоста самосталан био у схваћању загонетне нарави Рочестрове. Обишао је глумачку традицију. Та ова најпосле за њега баш и није нужна. Њему се допао Рочестер, који није тако сувише екзотичан, како га други глумци, каткад и преко море, схваћају, па при свем том, има ли кога, ко ће казати, да тај Рочестер није био промишљена, простудирана, и у неколико и оригинална слика. И Вирх-Шфајферка би метла руку на срце, па би признала, да та слика, при свем свом одступању од модела, не противслови њеним интенцијама, него да је и тај Рочестер погођен.

Ма да је доста *post festum*, јер је комад већ неколико пута прешао преко наше позорнице, то ипак чинимо пажљивим, да не би шкодило, кад би превод још једаред прошао кроз руке цензури, која би својом облигатном црвеном оловком избрисала ма тек по гдекоји германизам, те га ели дозала и лену српску реч *resp.* реченицу на то место метнула. Не сећамо се, ко то рече: „То не ће никад краја узети!“ доста да се рекло. Па онда оно вечито додавање презимена у говору сувише нам на германски мирише. Тако сироче Цена сваког минута бар по једанпут вели: Ујаче Риде, или ујна Ридова; а Рочестер опет: госпођица Ејрова. Код нас се у директном опхођењу вели просто: ујаче, ујна, госпођице, и т. д. Ово за цело ништа није касно речено, јер „Ловудска сиротица“, поред добрих репрезентаната као што их сада има у нашој позоришној дружини, задржаће се још доста дуго на репертоару. Г.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Загребу.) „Vienac“ пише: „Дражестан је комадић „У очи љубави“. Доказује се, да се лепа девојка може заљубити у лену душу постара, ал' духовита и племенита човека. Помислите, тај комад потекао је из немачког женског пера. И сами Немци признају, да им је комика врло мршава, а част красноме сполу, али ја се плашим вазда женских књижевних радња. Жена је створ осећања, у ње има мало системе, а за драму се хоће система. Вилхелмина Хилдернова на супрот саставила је управо драматички „бизу“, што нам прелено протумачише г. Фијан, Мандровић, Милан, гђа Ружићка и пре свега гђица Краљева, која је живим хумором и дражесном наивношћу осветлила себи лице. Та представа беше савршена. Ни по што пак „Руски дипломат“, доста добро израђена француска сплеткарска комедија *à la Scribe*. Шта ћете? „Пливало се“, глумци шта више давили су се. Комедија спада у доба Ђорђа III. енглескога, и доказује стару реч „*Mulier in ecclesia taceat*“, т. ј. жена није дорасла политици. Карактеристика је здрава, ситуација хумористична, да тако кадшто невероватна. Још нешто! Молимо, и сто пута молимо, нека се не мривари наш језик. Од неког времена завладало је у том страшно нехајство. Говори се и овако и онако. Не буде ли боље, ми ћемо записати граматичке погрешке свакога глумца“

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

25. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 17.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 17. ФЕБРУАРА 1879.

МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ.

Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за позорницу удесио А. Хаџић,
музика од А. Максимовића.

О С О Б Е:

Дужде од Млетака		Зорић.
Ђорђе, син му		Ћирић.
Анђелија, кћи му		Л. Хаџићева.
Филета, удовица дуждевог сина Марка		М. Рајковићка.
Иво Црнојевић		Рајковић.
Јевросима, жена му		Д. Ружићка.
Максим, син му		Ружић.
Милош Обреновић		Лукић.
Радоје, Црногорац		Добриновић.
Јован капетан, ивин синовац,)	војводе	Јовановић.
Илија Ликовић,)		Рајчевић.
Милић Шереметовић,)		Десимировић.
Ђура Кујунџић,)		Поповић.
Надан Бојимир,)		Марковић.
Прва маска		Поповић.
Друга маска		Рајчевић.
Виноноша		* * *

Војводе црногорске, млетачка господа, Црногорци, млечићи, пажеви, маске, сватови, слуге. —
Збива се у Млеткама и у Црној Гори.

У недељу 18. фебруара с новом поделом улога први пут: „Потурица“. Драма у 4
чина, написао Иван Кукуљевић Сакцињски.

Умољавају се поштовани претплатници, да би први а сада већ и други део своје прет-
плате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.